

Kierkegaards dilemma

Lilhav forsøger at opspore motivet bag Kierkegaards forfatterskab i dets helhed. Han argumenterer for, at Kierkegaard - afgørelsens tænker par excellence - lige fra første journaloptegnelse stod i et dilemma.

Preben Lilhav, *Kierkegaards valg*,
Studier til Goethe/Platon-traditionen 2.
Forlaget Sicana. Århus. 2003. 224 sider, pris 218 kr

af Sune Liisberg

Preben Lilhavs seneste bog, *Kierkegaards valg*, er et forskningsbidrag til det, som forfatteren overordnet kalder Goethe/Platon-traditionen, hvori han ser en særlig frugtbar idéhistorisk konstellation. Bogen har karakter af afhandling, men den er velskrevet, forholdsvis letlæst og desuden suppleret med billeder og et register; imidlertid har det læservenlige princip om at placere noterne bag i bogen, uden forstyrrende små tal undervejs i teksten, netop på grund af det sidste den læseruvenlighed ved sig, at man ikke kan vide, om der blot er tale om en simpel sideangivelse, eller om der er supplerende oplysninger at hente, eller - nogle gange - om der overhovedet er en note. Dette fordrer i sidste ende, at man må læse noterne særskilt, og det giver egentlig ikke megen mening. Så vidt om det rent formelle.

I *Kierkegaards valg* peger forfatteren indledningsvis på, at Kierkegaard to forskellige steder i *Enten-Eller* næsten ordret lader henholdsvis æstetiker A og assessor Wilhelm udtale sig om et kulturelt sammenbrud, som har gentaget sig historisk (hvori Lilhav i øvrigt ser en foregribelse af idéen i Spenglers *Der Untergang des Abendlandes* fra tiden omkring 1. verdenskrig); da Kierkegaard på denne måde krydser pseudonymers land internt i værket, mener Lilhav, at der nok i virkeligheden er tale om Kierkegaards egen mening om sagen, og han ser derfor bort fra pseudonymitetens problematikken i dette tilfælde. Det er i det hele taget den oprigtige Kierkegaard, som Lilhav er på jagt efter, og ifølge hans fremskrivning peger Kierkegaard altså to steder i *Enten-Eller* på op- og genkomsten af en erfaring af 'Guds død', som skal have lagt grundstemningen for de to samfundsformationer i den vestlige kulturs historie, hvor fænomenet ironi for alvor slog til Søren - så at sige - nemlig i forbindelse med den sokratiske

[1]

og med den romantiske ironi. Mens Sokrates imidlertid, i Kierkegaards øjne, var en berettiget inkarnation af antikkens teologiske krise, idet han åbnede vejen for noget nyt, nemlig den guddommelige Platon (med Schopenhauers benævnelse), forekom det ham derimod, at de tyske romantikere ikke havde retten på deres side - ifølge Lilhav fordi de verdenshistorisk kom efter den store dannelsesforfatter Goethe, som Kierkegaard skal have foretrukket.

Det er altså Lilhavs tese, at en historisk set dobbelt erfaring af 'Guds død' er afgørende underlægningsmusik i det kierkegaardske værks genese, og han opstiller således en første problematik, nemlig, hvordan det kan hænge sammen, "at påstanden i Kierkegaards bøger, at Gud skulle være 'død', i hvert fald ikke synes at gælde ham selv" (p12). Videre hedder det derfor, at "det store anliggende, der til starten lå til grund for Kierkegaards forfatterskab, det er spørgsmålet om den *nye og højere form*, som Kristendommen må føre over i" (p38). Hvad denne nye og højere form består i, får man ikke rigtigt at vide i *Kierkegaards valg*, men det bliver dog antydnet, at svaret skal findes i *Enten-Ellers* anden del, og bogens sidste linje kan gælde som auspicium om en fortsættelse. Imidlertid må det tilføjes, at opbyggelighedstanken hos Kierkegaard går fløjten, hvis ikke også Ultimatum, som er *Enten-Ellers* sidste del, inddrages modificerende i relation til assessor Wilhelms sluttelige melankoli. Men som sagt røber Lilhav ikke meget, hvad det angår, i denne bog.

Først må nemlig det store idéhistoriske analysearbejde udføres, og det gør idéhistorikeren Lilhav i *Kierkegaards valg*, hvor særligt Platons og Goethes mere eller mindre beviselige - men utvivlsomt systematiske - indflydelse på Kierkegaards forfatterskab fremhæves, mens polemikken mod Hegel og hans filosofis repræsentanter på det københavnske parnas må vige. Af samme grund - formoder jeg - er det den unge, knap så Heiberg-fjendske Kierkegaard (frem til og med *Enten-Eller*, men særligt de tidligste journaloptegnelser), som den altovervejende vægt lægges på. Ja, faktisk udelukkende. Bogens hovedanliggende viser sig nemlig at være et forsøg på at opspore motivet bag forfatterskabet i dets helhed, samt at motivere, at Kierkegaard - afgørelsens tænker par excellence - lige fra den første optegnelse i journalerne har stået med et dilemma: skulle han kaste sig i fortvivlelsens vold, som hører den døde Guds kristendom til, og hvor forholdet til Idéen forbliver ironisk, eller skulle han vælge optimismen, dvs. filosofien i Lilhavs fremskrivning, hvor genialiteten opstemmer, og hvor forholdet til Idéen er værd at leve og dø for. Herom

drejer sig nemlig 'Kierkegaards valg', og Lilhav lader ham vælge det sidste, vel nærmest forstået som et filosofisk - eller med Kierkegaard: reflekteret - gudsforhold i en eller anden platonisk variant, hvor mennesket i alt væsentligt står i skaberværkets tjeneste. Den unge Kierkegaard opdager nemlig noget afgørende, og det er, at det for ham først og fremmest må dreje sig om at handle - hvilket jo siden udmøntede sig i den omfattende forfattervirksomheds stilisering af refleksionen. Og da denne opdagelse ifølge Lilhav er bestemmende for Kierkegaards valg (Lilhav nævner flere aspekter, som jeg har valgt at udelade, eftersom også jeg må handle), vil jeg slutte med at undre mig over, hvorfor Lilhav ikke inddrager Kierkegaards lille, posthumt udkomne brochure betitlet *Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed. En ligefrem Meddelelse, Rapport til Historien*.

Når det undrer mig, er det fordi, at det, som Lilhav er på sporet af og interesserer sig for, lige netop er synspunktet for Kierkegaards forfattervirksomhed fra og med den dag, hvor Søren Aabyes pen for første gang beblækker journalens sider; i relation til Kierkegaards opdagelse af, selv at måtte være en handlende (i Idéens og Styrelsens tjeneste), henviser Lilhav til en tidlig journaloptegnelse, hvor det står blæk på hvidt. Men det gør det også i *Synspunktet* (cfr. S.V., bd. 18, p131), hvor hele problemet er sat ind i en større sammenhæng, og selvom Lilhav benytter en meget frugtbar fremgangsmåde i sin bog, nemlig den, minutiøst og grundigt at forfølge een bestemt idé, er det på den anden side en lille smule mærkeligt - særligt i tilfældet Kierkegaard - at en bog, der vil ind i Kierkegaards selvforståelse som forfatter, ikke inddrager den enestående kilde fra forfatterens egen hånd, som udelukkende forholder sig til dette emne. Problemet kunne da selvfølgelig blive, hvorvidt og om Kierkegaard overhovedet er et troværdigt vidne til sig selv reflekteret over tid, eller om der må en udefra kommende spejling til, for at billedet bliver mere klart - eller måske endda kommer til at vende rigtigt - hvad vel er de fleste sekundærværkers *raison d'être*. Det er imidlertid det udførlige forsøg på at indplacere Kierkegaard i en Platon/Goethe-linje, som for nærværende anmelder er Lilhavs egentlige bedrift; vil man derimod forstå, hvad Kierkegaard forstod af sig selv i det sagte - for at minde om et sted i *Begrebet Angest* - kan man da med fordel læse Lilhavs afsøgning af problematikken hos den unge Kierkegaard, for derefter, og hjulpet på vej af *Kierkegaards valg*, med skærpet opmærksomhed at læse det samme i *Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed*.